

col·lecció es limita a *noms* contemporanis? Si és així, no hauria estat millor deixar-ho ben clar ja en el mateix títol? *Tercer*: com hem dit, els llibres són íntegrament en català. Els diversos treballs va ser ja redactats així originalment? o, en algun cas, és una traducció? Són dubtes, certament, sobre aspectes més aviat formals, que no qüestionen la vàlua de les obres. Si aquest

crític els formula és perquè està convençut que així contribueix amb el seu gra de sorra a millorar la qualitat de futurs volums de la col·lecció. Desitgem, doncs, un futur fecund a *Noms de la Filosofia Catalana!*

Jaume Mensa i Valls
Universitat Autònoma de Barcelona

SPAEMANN, Robert (2007)

Der letzte Gottesbeweis

mit einer Einführung in die großen Gottesbeweise

und einem Kommentar zum Gottesbeweis Robert Spaemanns

von Rolf SCHÖNBERGER

Munic, Pattloch. 127 p.

Si el conseller papal en qüestions filosòfiques promet donar l'última prova de l'existència de Déu, aquesta és una dada que bé mereix la nostra atenció.

És exactament el que ha ocorregut amb la publicació del llibret del filòsof alemany Robert Spaemann, conegut sobretot per les seves aportacions a les discussions bioètiques. La seva *Última prova de l'existència de Déu*, un petit assaig de poc més de 20 pàgines, ve acompanyada d'un estudi més extens de l'historiador de la filosofia Rolf Schönberger, que es proposa situar l'argument de Spaemann en la història del discurs filosòfic sobre Déu.

Com de costum, l'assaig de Spaemann està escrit en un llenguatge accessible i és d'una gran claredat argumentativa. L'argument es va preparant en tres passos que resumim breument: en primer lloc, Spaemann mostra com també en un món altament tecnològitzat i científic com el nostre, la idea de Déu és ineludible, perquè al cap i a la fi les explicacions científiques no arriben a respondre a les qüestions metafísiques. Tot seguit, Spaemann es pregunta què entenem per aquesta idea de Déu; la seva resposta és la següent: Déu és la unitat dels adjectius «potent» i «bo»,

o de l'«ésser» i del «sentit», és a dir, Déu és aquesta idea que ens permet reconciliar la facticitat de l'existència nua amb el nostre desig de sentit. Amb tot —es pregunta Spaemann en un tercer pas—, per què hauríem de creure que a aquesta idea correspon una realitat extramental? Davant d'aquesta qüestió, l'autor discuteix dues proves tradicionals de l'existència de Déu, la prova ontològica i la prova teleològica, contrastant-les, cadascuna, amb les crítiques a les quals han donat peu (la de Tomàs d'Aquino i de Kant en el primer cas i la de la teoria de l'evolució en l'altre). Amb tot, per a Spaemann, la crítica més important que es pot fer a tot intent de provar l'existència de Déu és la de Nietzsche en tant que aquí es nega la mateixa idea de veritat, i això de manera tan radical que ni la negació d'aquesta idea constitueix una veritat.

Sobre aquest rerefons, en el quart capítol, Spaemann presenta el seu argument, que és, com ell mateix diu, un argument gramatical: dir d'alguna cosa que és tal i tal ara mateix, equival a dir, que en el futur haurà estat tal i tal; per exemple, si avui llegiu aquestes ratlles, demà o en un futur més remot haureu

estat llegint-les. Dir: l'afirmació «en un futur remot no serà veritat que hauré llegit aquestes ratlles» va en contra de totes les nostres intuïcions i sembla ser impossible.

Ara bé, si això és així, i si la veritat sempre depèn d'una consciència que pot pensar-la, hem de pressuposar una consciència que garanteixi *in aeternis* la veritat del futur compost o perfecte, a saber, de tot allò que haurà estat el cas. Perquè també en el moment en el qual s'extingeixi l'espècie humana, que es col·lapsi la nostra galàxia, etc., volem que això que és el cas avui continuï havent sigut el cas i, per tant, hem de suposar que continuarà existint una consciència que «verifiqui» la veritat del passat en el seu present.

Heus aquí l'argument de Spaemann. Què s'ha de dir —és realment l'últim argument, o tan sols el darrer fins ara? Doncs, sembla que Spaemann no ha après

la lliçó nietzscheana de suspendre la idea de veritat i de falsedat: és cert que és difícil, si no impossible, pensar que en un futur remot no haurà estat el cas el que ara és el cas. Però això no és el que hauríem d'admetre si no creiem en l'existència de Déu; més aviat, si suprimim l'existència de Déu, el que en resulta és que en un futur remot ni haurà estat ni no haurà estat el cas allò que ara és el cas. És a dir, no és que simplement serà no vertader o fals el que, evidentment, ha estat el cas, sinó que la mateixa idea de veritat i de falsedat desapareixen: el que ha estat el cas no serà ni vertader ni fals!

No sé si és desitjable pensar això; però, si més no, no resulta impossible...

Alexander Fidora
ICREA

Universitat Autònoma de Barcelona

TORRALBA, Francesc (2006)

Els mestres de la sospita. Marx, Nietzsche, Freud
Barcelona: Fragmenta Editorial, 155 p.

El reconegut filòsof i teòleg Francesc Torralba (nascut l'any 1967) ens apropa en aquesta breu exposició a algunes idees fonamentals de les propostes filosòfiques de Marx, Nietzsche i Freud. No es tracta d'una sistematització completa del seu pensament, sinó d'una introducció a les opinions que aquests autors varen sostenir respecte de la qüestió —general— de la fe.

Aquesta obra s'emmarca dins de la col·lecció «Introduccions de l'Editorial Fragmenta» de creació recent. Aquest projecte proposa un acostament no confessional al fet religiós, la qual cosa pressuposa que, d'una banda, és encara possible parlar *de manera rellevant* de religió i de «fet» religiós, sense exposar-hi una postura militant o apològica d'una o altra opció religiosa. Queda, doncs, justificat

que el llibre s'ajusti a les opinions que van mantenir aquests pensadors entorn de la «qüestió» religiosa.

L'obra es divideix en tres àmplies seccions. La primera, que inclou els tres primers capítols, constitueix la presa de posició de l'autor davant del fet de la «sospita» en ell mateix i en la seva relació amb la filosofia. Posteriorment, Torralba desenvolupa les tesis de Marx, Nietzsche i Freud en capítols successius. Cada capítol és dividit en tres epígrafs amb una pregunta com a encapçalament que posa en relleu la «sospita» tractada. Per acabar, el llibre es tanca amb una petita conclusió del mateix Torralba i tres escrits breus («Contrapunts») d'altres autors que discuteixen *in situ* el text de Torralba. Aquestes breus aportacions, signades per Norbert Bilbeny, Francisco Fernández Buey